

Ziemlińska-Odojowa, Włodzimiera

"Cmentarzysko kurhanowe w miejscowości Grodki, pow. Działdowo", Łucja Okuliczowa, "Rocznik Olsztyński" T. III, 1961 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 684-685

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przyznaje zasadniczą przewagę literaturze polskiej, która jest coraz liczniejsza, podczas gdy po stronie niemieckiej stwierdza zupełną stagnację i to od długiego okresu. Oceny Wehlera i jego sugestie na pewno zasługują na omówienie i rozważenie, choć wiele spośród nich jest uproszczonych lub błędnych. Ich syntetyczny charakter może być pożyteczną kanwą dla dyskusji, która poszukiwałaby lekarstwa na zbytnią przyczynkowość albo żywiolowość badań naukowych niesłychanie interesującego regionu mazurskiego.

Tadeusz Cieślak

ŁUCJA OKULICZOWA, *Cmentarzysko kurhanowe w miejscowości Grodki, pow. Działdowo*, Rocznik Olsztyński t. III, Olsztyn 1961, s. 45—72. W tekście 5 rycin i 4 tablice. Streszczenie w językach rosyjskim i angielskim.

W materiałowej części III t. „Rocznika Olsztyńskiego” publikuje Łucja Okuliczowa sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych przez autorkę w maju 1958 r. na cmentarzysku kurhanowym w Grodkach w pow. działdowskim. Praca składa się z trzech części: materiałowej, analitycznej i syntetycznej. Opis uzyskanego w czasie wstępnych badań materiału poprzedzają uwagi wstępne. Informuje w nich autorka o zidentyfikowaniu badanego stanowiska z inwentaryzacją E. Hollacka opublikowaną w 1908 r., podaje jego lokalizację oraz charakterystykę. Na załączonej mapce obrazuje autorka również lokalizację innych znanych cmentarzysk kurhanowych w Grodkach, pochodzących z wczesnej epoki żelaza. Prace na stanowisku „Brzezinka” podyktowane względami konserwatorskimi w pierwszym roku badań miały charakter zwiadowczy i prowadzone były na dwóch obok siebie leżących kurhanach.

Nasyp kurhanu pierwszego zbudowany był z trzech warstw kamieni. Pod nasypem na calcu ułożony był bruk z obrobionych płaskich kamieni, na którym złożone były pochówki. Wyróżniono 4 pochówki, każdy w osobnej obstawie kamiennej. W opisach poszczególnych pochówków uwzględniono ich charakterystykę, wzajemne położenie, oraz zasygnalizowano materiał zabytkowy, który głównie stanowiła ceramika. W obrębie opisu kurhanu pierwszego zamieszczono dokumentację rysunkową: plan płaszcza kamiennego, profil kurhanu, plan rozmieszczenia pochówków oraz rysunki ceramiki z poszczególnych pochówków. W opisie kurhanu drugiego przedstawiono jego budowę podobną do kurhanu 1. Pod wielowarstwowym nasypem kamiennym w jego obrębie odkryto dwa bruki. Na jednym z nich wyróżniono 19 pochówków. Stratygraficzne pochówki wystąpiły w najwyższej warstwie bruku, na bruku oraz poniżej bruku, wkopane w calec. Wszystkie pochówki znajdowały się w skrzynkowych obudowach kamiennych i podobnie jak w kurhanie 1 często jedna ze ścian obudowy jednego pochówka była podstawą do obudowy pochówka drugiego. W opisach poszczególnych pochówków scharakteryzowana jest ceramika, która oprócz przepalonych kości jest głównym materiałem zabytkowym. W opisie jej uwzględniono charakterystykę formy, barwę, domieszkę, ornamentykę. Uwzględniono również wymiary naczyń. W niektórych pochówkach wystąpiły drobne bryłki stopionego brązu, fragmenty przepalonych drucików brązowych, część ozdoby o powrotnym zwoju, ułamek, być może, brązowych szczyptic, oraz fragment zawieszki brązowej z nanizanym na brązowy drucik paciorkiem. Materiał zabytkowy z kurhanu 2 ilustrują 4 tablice.

W analitycznej części pracy przeprowadza autorka szczegółowe badania zrekonstruowanej ceramiki. Analizuje ją według form: najpierw naczynia baniaste, następnie dwustożkowate, misy, kubki i pokrywy, omawiając ich

zróżnicowane formy, barwę, powierzchnię i domieszkę. W obrębie analizy materiału osobny rozdział poświęcony jest ornamentyce naczyń, w którym omówiono poszczególne rodzaje ornamentów, a mianowicie: ornament kreskowy, plastyczny, ornament nakładki paznokciowych oraz ornament koncentrycznych kółek. Analiza przedmiotów metalowych ogranicza się do ich wyliczenia. Ostatni rozdział pracy dotyczy chronologii i wniosków ogólnych. Szukając powiązań chronologicznych przytacza autorka analogie datowanych form identycznych przedmiotów metalowych. Z omówienia wynika, że są to przedmioty nietypowe, długotrwałe, występujące zarówno w kulturze pomorskiej, kurhanów wschodniopruskich, jak również w kulturze łużyckiej. Zdaniem autorki ceramika z badanego kurhanu ma nawiązania również do wymienionych grup kulturowych okresu halszackiego i lateńskiego. Z kolei rozpatruje autorka pod względem chronologii typ konstrukcji kurhanów, stwierdzając, że kurhany w Grodkach nawiązują do IV typu kurhanów wschodniopruskich według C. Engla datowanych na młodszy do późnego okresu lateńskiego. Analogię budowy kurhanów mają według autorki swoje odpowiedniki w kulturze łużyckiej na Pomorzu i datowane są tam na okres przejściowy między hallstatt C i D. Z kolei zastanawia się autorka nad wnioskami chronologicznymi wypływającymi ze stratygrafii pochówków. Rozważania chronologiczne składają autorkę do uściślenia chronologii dla obu kurhanów, którą zamyka w końcowym okresie hallstatt D i w początkach wczesnego okresu lateńskiego. W dalszym ciągu zajmuje się autorka problemem przynależności kulturowej omawianego cmentarzyska. Swoisty konglomerat cech typowych dla kultury kurhanów wschodniopruskich i kultury pomorskiej oraz przymieszka elementów łużyckich sugeruje, że omawiane cmentarzysko położone było w rejonie wpływów tych kultur. Autorka sugeruje, że kurhany z Grodek stanowią przypuszczalnie nowy nieznan typ i być może wiązać je należy z rejonem północnego Mazowsza. Zastanawia się również autorka nad nasileniem stanowisk kurhanowych w Grodkach i dochodzi do wniosku o trwałym zasiedleniu licznej grupy ludności na badanym terenie we wczesnym okresie epoki żelaza, za czym przemawiają również dogodne warunki środowiska geograficznego. Z przesłanek analitycznych wynika, że kurhany użytkowane były przez poszczególne rodziny w ciągu kilku niekiedy pokoleń, co potwierdzają w tym względzie wcześniejsze hipotezy robocze odnośnie stosunków społecznych okresu wczesnożelaznego.

Znane mi są z autopsji wyniki dalszych badań na omawianym cmentarzysku i należy sobie życzyć tylko, by autorka możliwie szybko opublikowała dalsze materiały. Przyczynią się one niewątpliwie w połączeniu z materiałami uzyskanymi z badań w roku 1962 w Nakomiadach w pow. kętrzyńskim i w Rybnie, w pow. mrągowskim, do bardziej pełnego przedstawienia rozwoju społeczeństw na ziemiach pruskich we wczesnej epoce żelaza. Okres ten, jak to wynika z ostatnich badań archeologów polskich¹⁾, jest jednym z najciekawszych w pradziejach Warmii i Mazur.

Wyżej omawiana praca jest więc bardzo istotnym przyczynkiem do tej problematyki.

Włodzimiera Ziemińska-Odojowa

¹⁾ Jerzy Antoniewicz, *Z problematyki badań osadnictwa wczesno-żelaznego na wschodnich Mazurach*, Rocznik Białostocki, t. II, Białystok 1961, s. 17—51.